

JORDI PLAY/ARXIU

Garbo i Hitler: l'espia català que accelerà el final del nazisme

El dissenyador i il·lustrador Lluís Juste de Nin torna a fer una incursió en la novel·la gràfica d'inspiració històrica amb la biografia de Joan Pujol, agent doble català que tingué un important paper en la Segona Guerra Mundial.

Per Xavier Aliaga

Els amants de la història coneixen perfectament aquest episodi: un dels factors que accelerà el final de la Segona Guerra Mundial fou l'èxit de la intel·ligència aliada a l'hora de distraure l'atenció de la Wehrmacht i fer el desembarcament per la zona de Normandia, un punt no previst pels nazis, que pensaven que

la invasió es produiria a Calais. No tan conegut és el paper que hi tingué un agent doble català, Joan Pujol, Garbo (Barcelona, 1914), enganyant Adolf Hitler i contribuint així a l'èxit de l'operació.

El dissenyador i il·lustrador Lluís Juste de Nin recupera aquest relat en una nova incursió en la novel·la gràfica d'inspiració històrica, *Garbo. L'espia català que enganyà Adolf Hitler* (Trilita Edicions, 2017). En aquesta obra, l'autor de novel·les com *La muntanya màgica*, *La guerra dels besavis* o *Andreu Nin. Seguint les teves passes*, traça la fascinant vida d'un agent doble d'origen català a qui Juste de Nin seguia la pista des de feia temps. No obstant això, el gran detonant per llançar-se en planxa sobre la història fou la desclassificació de documents del servei secret britànic, l'MI5. Papers que contenien informacions que donaven una nova dimensió a la història.

Sobre Joan Pujol-Garbo s'han fet documentals i llibres, però Juste de Nin sosté la tesi que la historiografia "ha volgut, deliberadament, que aquest personatge fos transparent: el donen per existit però fins ara no li donaven la importància que va tenir, que jo diria que fou decisiva". "Tant a anglesos com francesos els interessava protagonitzar la victòria, no volien que hi hagués per allà un catalanet", rebla.

Per explicar l'aportació de Garbo al final del nazisme convé conèixer una mica el personatge. Joan Pujol fou una persona conservadora i d'ordre, "fill d'una família de l'Eixample catòlica i missaire", que es passà al bàndol franquista durant la batalla de l'Ebre, en què participava formant part de la cèlebre "lleva del biberó". Els assassinats i sacrilegis de la FAI haurien estat el detonant. Pujol, conta Juste de Nin, renegà ben aviat dels franquistes en prendre consciència de "l'odi anticatalà del bàndol nacional". La filiació monàrquica de Pujol també és motiu de conflicte amb els falangistes. "Es tracta d'una anècdota absolutament certa, contada per ell mateix", anota Juste de Nin. Una de les fonts de l'autor és una entrevista que Josep Maria Espinàs féu a l'agent doble a TV3, l'any 1984, durant una breu visita a Barcelona.

Acabada la Guerra Civil, l'espia català s'instal·là a Galícia. Allí va arrelar i va conèixer la que seria la seua esposa, Araceli, "una dona molt maca, de Lugo, amb molt de desig d'aventura". Quan esclata la Segona Guerra Mundial, Pujol vol fer alguna cosa en favor de la democràcia. I és l'esposa qui l'empeny a oferir-se als alemanys com a agent i, una vegada acceptat, canviar el joc en favor dels britànics. Va anar així. Pujol vengué als nazis la idea que volia fer alguna cosa pel Führer. Els antecedents ideològics jugaren al seu favor: es convertí en agent, amb Londres com a base d'operacions.

A Gran Bretanya, Garbo, el nom de batalla per als aliats —el dels alemanys era Arabel— s'inventà tota una xarxa de contactes fictícia detallada a tra-

Algunes de les vinyetes de *Garbo*, la novel·la gràfica dedicada al personatge històric de Joan Pujol, agent doble català que tingué protagonisme en la Segona Guerra Mundial. A color, a la part central, la coberta del llibre. "Una altra manera d'explica la història", argumenta el seu autor, Lluís Juste de Nin.

vés d'un complex organigrama. En algun moment, s'oferi als britànics. Pujol, home de gran imaginació, "una mena de Dalí de l'espionatge", aconseguí guanyar-se la confiança dels alemanys. A la novel·la, el mateix Adolf Hitler donà més crèdit a l'alerta de Pujol sobre la invasió per Calais que a la intuïció del mariscal Erwin Rommel, qui pensa que els aliats entraran a França per Normandia. Una falsa

logística instal·lada pels aliats a Dover, per donar credibilitat a la versió de Garbo, acaba convencent Hitler, que ordena que una divisió Panzer de les SS gire cua cap a Calais. El nombre de soldats aliats que salvaren la vida gràcies a aquell gir provocat dels esdeveniments és incalculable.

En tot cas, no cal oblidar que l'obra de Juste de Nin és una novel·la. L'autor conta aquesta història →

→ introduint elements de ficció, com ara la figura de Roger Corbella, un company de l'exèrcit republicà que veu clarament que Pujol s'ha passat a l'enemic. El novel·lista fa servir Corbella de narrador, “perquè la història l'havia d'explicar algú que no fos jo”.

El relat de les dues vides paral·leles d'aquests dos amics articula la novel·la, que té un altre fil, el protagonitzat pel personatge de Thomas Harris *Tommy*, agent de l'MI5 i enllaç de Pujol. Tot i la ideologia marxista de Harris, no passà al bàndol soviètic durant la Guerra Freda, com sí que van fer cinc dels seus companys, entre ells el famós Kim Philby. A la novel·la, els camins del verídic Tommy i del fictici Corbella es creuaran.

Tornant a la història de Garbo, en acabar la Segona Guerra Mundial, Pujol demana a Harris que el faça desaparèixer, per por d'alguna represàlia per part dels nazis sobrevivents. Esdevé aleshores Juan García —el seu segon cognom— i s'instal·la a Veneçuela amb passaport d'aquell país. Però no se

sent segur. “Tenia por, veia alemanys pertot arreu, cada vegada que es trobava amb un individu ros i amb aspecte germànic. Estava paranoic”, anota Juste de Nin. Per reblar el clau, l'espia simula la seua mort per malària en un viatge a Angola, amb l'ajut de Tommy. L'MI5 fa córrer la notícia.

Molts anys després, un periodista especialitzat en temes d'espionatge, Nigel West, posa en dubte la mort de Pujol. Les investigacions donen fruit i el localitza a Veneçuela, l'any 1984. Pujol ja és vell i no veu inconvenient a revelar la notícia. Moment de rebre públicament, coincidint amb l'aniversari de Normandia, l'Orde de l'Imperi Britànic que li havia concedit el rei Jordi VI en el seu moment .

Hitler morí al seu búnquer sense saber que havia estat enganyat pel seu agent català. Els nazis el condecoraren amb la Creu de Ferro, amb una nota del Führer, fins i tot amb les tropes aliades ja desembarcades. No sabien que Arabel era Garbo. ●

